

**KAPALI KAPILAR
ARDINDA**

**TÜTÜN
ENDÜSTRİSİ**

AVRUPA

**BİRLİĞİNİ VE
ÖTESİNİ NASIL
ETKİ ALTINDA
BIRAKIYOR**

A GLOBAL
TOBACCO
INDUSTRY
WATCHDOG

**CONTRE
FEU**

L'ALLIANCE
CONTRE
L'INDUSTRIE
DU TABAC

YÖNETİCİ ÖZETİ

Tütün endüstrisi, kârlarını olumsuz etkileyebilecek politikaları geciktirmek, zaafa uğratmak veya engellemek ve ayrıca her yıl 7 milyon insanın ölümüne neden olan tütün salgınının devamını sağlayan politikaları desteklemek için dünyanın dört bir yanında hükümetler nezdinde lobi çalışmaları yürütmektedir.

Küresel bir sözleşme olan Dünya Sağlık Örgütü Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesinin (DSÖ TKÇS) tarafları, şimdiki ve gelecek nesilleri tütün ürünlerinin ve tütün endüstrisinin zararlarından korumak için tasarlanmış bir dizi önlemler uygulamakla yükümlüdürler. Sözleşme tarafları bu kapsamda sağlık politikalarını bilhassa şeffaflık önlemleri marifetiyle tütün endüstrisinden korumak zorundadırlar. Yapılan analizler, anlaşmaya taraf olan ve tütün salgınından ağır biçimde etkilenen Avrupa Birliği'nin bu önlemlere tam olarak uymadığını, tütün endüstrisinin bu boşlukları AB içinde ve AB dışındaki ülkelerde politikaları etki altına almak sağlığı zarar vermek adına kullandığını göstermektedir.

Contre-Feu ve STOP, endüstrinin AB'deki kapsamlı lobi etkisini ve faaliyetlerini belgelemek amacıyla lobicilerin faaliyetlerini kaydettirmek zorunda olduğu resmi kamu veritabanı olan AB Şeffaflık Sicilini, Avrupa Parlamentosu üyeleri ile yapılan toplantıların kaydedildiği veritabanını ve Avrupa Komisyonunun (AK) farklı Genel Müdürlükleri ile tütün endüstrisi arasında gerçekleşen etkileşimlere ilişkin bilgi edinme yasaları kapsamında elde edilen belgeleri analiz etmiştir.

Bu analiz, endüstrinin lobi faaliyetlerinin kesintisiz devam ettiğini, bu faaliyetlerin bazen kamuoyuna açıklanmadığını ve hayat kurtaran politikaları akamete uğratmakta olabileceğini göstermektedir. DSÖ tarafından 2025 yılında yayımlanan tütün kullanımı yaygınlığında küresel eğilimler raporuna göre AB'de tütün kullanımı artmaktadır.¹

KİLİT BULGULAR

— Tütün endüstrisi AB’de büyük ve aktif bir mevcudiyet göstermektedir.

Avrupalı politika yapımcıları ve kamu görevlilerini tütün endüstrisi adına etki altına alma yolunda aktif çaba sergileyen en az 49 kuruluş bulunmaktadır. Kendi bildirimlerine göre, bu kuruluşlar AB karar alıcılarına yönelik lobi faaliyetleri için yılda en az 139 kişiyi istihdam etmektedirler ve yaklaşık 14 milyon Avro (16,2 milyon ABD \$) harcama yapmışlardır.

— Son yıllarda, “tütünün zararlarının azaltılması” kisvesi altında endüstrinin çıkarlarına hizmet eden bir söylemin sözcülüğünü üstlenen birçok lobi grubu belirmiştir. Bu durum, endüstrinin daha güvenli olduğunu iddia ettiği yeni tütün ve nikotin ürünlerini pazarlama stratejisini yansıtmaktadır. Bu kategoride yer alan 15 kuruluşun sekizi son üç yıl içinde kurulmuştur.

— Mevcut şeffaflık kuralları işe yaramamaktadır. Kayıtlara göre, 2023 - 2025 yılları arasında Avrupa Parlamentosunda tütün lobicileriyle 257 toplantı gerçekleştirilmiştir. AB Komisyonu ise bu dönemde sektörle sadece beş toplantı yaptığını duyurmuştur. Ancak, Contre-Feu ve STOP, başta Avrupa Komisyonunun ticaret politikasını ve AB’nin AB dışı ülkelerle ticari ilişkilerini yöneten Ticaret Genel Müdürlüğü (DG TRADE) ile yapılan görüşmeler olmak üzere beyan edilmemiş ilave pek çok görüşme yürütüldüğünü ortaya çıkarmıştır.

— Tütün endüstrisinin yatırımlarının bulunduğu ülkeler endüstrinin en güçlü savunucuları gibi görünmektedir. Sözgelimi tütün endüstrisi, başta İtalya ve Yunanistan olmak üzere birçok üye ülkede ısıtılmış tütün ürünleri (HTP) üretmek amacıyla kurulan fabrikalar için birkaç yüz milyonlarca Avro yatırım yaptığını öne sürmektedir. Bu yatırımlar neticesinde bu Üye Devletler de endüstrinin pozisyonunu AB Konseyi nezdinde savunmaktadırlar.

— Tütün endüstrisi, Avrupa Komisyonunun nüfuzunu, düşük ve orta gelirli ülkeler de dahil AB dışındaki ülkelerin tütün kontrol politikalarını akamete uğratmak adına kullanmaya çalışmaktadır. Avrupa Komisyonundan bilgi edinme hakkı mevzuatı kapsamında talep edilen belgeler, endüstrinin Arjantin, Brezilya, Hindistan, Japonya, Meksika, Singapur, Tayvan, Tayland, Türkiye ve Vietnam gibi ülkelerdeki halk sağlığı politikalarına karşı AB kurumlarını harekete geçirme girişimlerinde bulunduğunu ve bunları genellikle ticarete engel politikalar olarak resmettiğini göstermektedir.

Endüstrinin nüfuzunu sınırlamaya dönük mevcut kurallar yetersiz kalmaktadır ve Avrupa’daki politika yapımcılar, tütün endüstrisi ve endüstri adına çalışanlar tarafından hala yoğun biçimde lobi faaliyetlerine maruz bırakılmaktadır.

Avrupa Ombudsmanının, Avrupa Birliğinin tütün endüstrisiyle ilişkilerinde yeterince şeffaf olmadığına dair 2023 yılında dile getirdiği kaygılar bugün de geçerliliğini korumaktadır. Bu bağlamda AB, DSÖ TKÇS’nin başta Tarafların tütün endüstrisiyle ilişkilerini mutlak gerekli olan asgari düzey ile sınırlı tutmalarına ilişkin 5.3 maddesi olmak üzere Sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerini eksiksiz yerine getirme taahhüdünü yerine getirmemektedir.

ÖNERİLER

Tam şeffaflığı temin etmek, politikaları ve halk sağlığını korumak ve endüstrinin bundan böyle AB'yi kendi çıkarları için kullanmamasını sağlamak adına:

01

AB ve tüm AB kurumları, TKÇS'nin 5.3. maddesini daha titizlikle uygulamalı ve bu maddeye uyulmasını sağlamalıdır. Mevcut şeffaflık önlemleri genellikle belirli toplantılar ve kişilerle (örneğin, yönetim pozisyonlarındaki personel veya Avrupa Komisyonunun belirli birimleri veya genel müdürlükleri) sınırlıdır, oysa bu önlemler tütün endüstrisiyle herhangi bir teması olan tüm personele uygulanmalıdır. Ayrıca, bu yükümlülükler caydırıcı yaptırımlar ve sıkı kontrollerle desteklenmelidir. Son olarak, karar alıcılarla temaslara ve görüşmeler mutlak gerekli hallerde gerçekleştirilmelidir.

02

ITKÇS'nin 5.3. Maddesine uyumun iyileştirilmesi çerçevesinde, sivil toplumun tütün endüstrisiyle temaslara ilişkin bilgi edinme hakkı kapsamındaki taleplerine ilişkin şeffaf karşılık verilmelidir. Tütün endüstrisinin ticari çıkarları, lobiciler ve kamu karar alıcıları arasındaki temaslara ilişkin belgelerin açıklanmasından daha önemli addedilmemelidir. Bu rapor kapsamındaki belgelerde bu sorun yaşanmıştır

03

AB, özellikle uluslararası ticaret alanında diplomatik etkisinin endüstri tarafından başta TKÇS'ye taraf ülkeler olmak üzere başka ülkelere uygulanan tütün kontrol önlemlerine karşı koymak veya bu önlemleri baltalamak amacıyla kullanılmasını önlemelidir. Bu bağlamda, AB kurumları ile tütün endüstrisi arasında üçüncü ülkeler tarafından uygulanan tütün kontrol politikaları hakkında hiçbir görüşme yürütülmesine izin verilmemelidir. Ayrıca, dünyanın bütün hükümetleri tütün endüstrisinin ticareti sağlık politikalarını etki altına almak için bir araç olarak kullanma girişimlerini reddetmelidirler.

Bu öneriler sadece bir davranış kuralları manzumesi veya gayri resmi iç kurallar olarak değerlendirilmemeli, doğrudan uygulanacak ve bağlayıcı yasal metinler veya düzenleme araçları haline getirilmelidir. Bu ise, 20 Mayıs 2021 tarihli Kurumlar Arası Anlaşmada ve kamuoyunun Avrupa Birliği kurumlarının belgelerine erişimine ilişkin 30 Mayıs 2001 tarihli ve 1049 sayılı Tüzük ile Avrupa Parlamentosu İç Tüzüğünde tütün endüstrisine ve TKÇS'ye açıkça atıfta bulunulması anlamına gelmektedir.

Tütün endüstrisi, müşteri zeminini yenilemek ve Avrupa'ya ve diğer ülkelere büyük zarar veren ölümcül ticaretini sürdürmek için çabalarını artırdığı bir ortamda, AB kurumlarının TKÇS'nin uygulanmasında örnek teşkil etmesi çok önemlidir.